

VESTITORUL

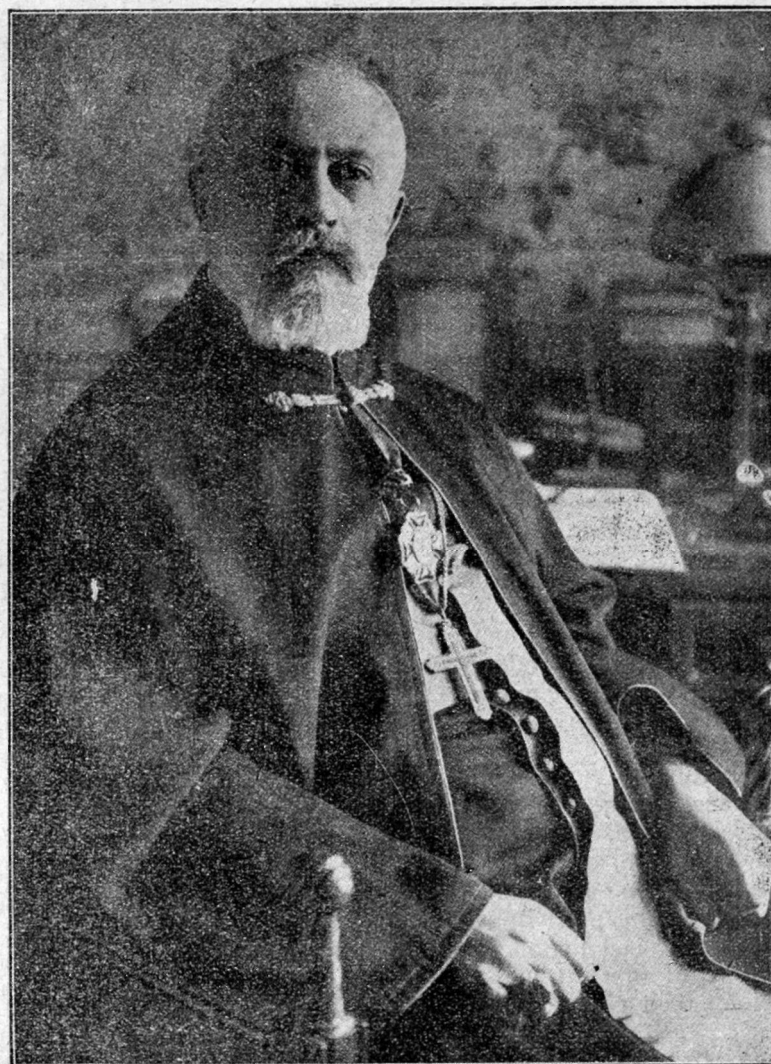
ORGAN AL EPARHIEI ROMÂNE UNITE DE ORADEA ȘI REVISTĂ DE CULTURĂ RELIGIOASĂ

Redacția :
Piața Unirii No. 5.
Administrația :
Parcul Ștefan cel Mare No. 8.

Apare
la 1 și la 15 a fiecărei luni

ABONAMENT :
Parohiile : 200 Lei
Particulari : 160 Lei
Membrii Agrului 100 Lei

**Dr. Iacob
Radu**
protonotar
apostolic

**La 40
de ani**
ai preoției
sale

Preotului
evlavios
Inflăcăratului
apărător al
sfintei Uniri

Neobositului
cercetător
al trecutului
bisericii
și al neamului

Inchină cu smerenie „Vestitorul“

La 40 de ani de preoție.

Amintiri.

de Dr. IACOB RADU

40 de ani! Lungă și grea cale străbătută chiar și numai pe un drum comun, într'o viață vulgară, fără griji și necazuri prea mari și fără răspundere deosebită între oameni, dar încă să o duci fiind chemat la o cinste atât de mare și să porți o sarcină atât de grea ca preoția, și pururea între greutăți și necazuri, ba de multe ori plină de griji și calamități istovitoare! Și aceasta este în deobște soarta preotului român ori în ce grad ierarhic s'ar afla, ori în ce demnitate ar ajunge.

Căci la noi nu este de ajuns ca preotul să fie conducătorul pe calea mântuirii de veci a credincioșilor săi, ci și povăzitor și educator în viața culturală, socială, economică și chiar politică. Pentru că, lăsând să-i conducă alții, ușor se înflămplă să-i scape din mâini și să fie abătuși pe căi rătăcite și periculoase. Tot dintre preoți trebuie să se ridice și muncitorii condeiului pentru apărarea drepturilor Bisericii, rar fiind la noi de tot mireni cari mai știu și de asta d-torință!

Așa fiind, viața unui preot dotat cu însușirile cuvenite pentru a putea fi la înălțimea chemării sale, și datorită de luptă și de muncă în slujba Bisericii și a neamului este multiplă și variată, uneori chiar furtunoasă, învrăstală și turburată de evenimente și întâmplări, cari îi umple viața și zilele de bucurii sau neplăceri, de dureri sau fericire și tot cu acele sentimente se odihnește sau agită sufletul său, reamintindu-și-le la un răstimp atât de lung ca 40 de ani, care formează și miezul vieții lui între tinerețea de multe ori fără griji, și bătrânețea cu dureri și necazuri sau mulțumită și fericită.

Implinind dar și eu, cu ajutorul Domnului, la aceasta sărbătoare a Sf. Paști, 40 de ani de preoție, mă voiu sili să-mi reamintesc evenimentele mai însemnate din acești ani, ca să înec durerea celor rele în bucuria celor bune și pentru toate să-L laud pe Domnul.

I. Săvârșind exercițiile spirituale prescrise înainte de hirotonire, în ziua de Sf. Paști 1892 cari atunci au căzut pe ziua de 17 Aprilie, după Calendarul apusean, prin Arhiepiscopul greco-catolic Ștefan Ștefanopoli, deodată cu colegul meu Gheorghe Șuba din Dieceza Munkácsului, astăzi Canonic și prelat papal în Uzhorod, am fost hirotoniți preoți în Biserica Sf. Atanasie a Colegiului greco-rulean din Roma.

În ziua aceea după amezai colegii din acel seminar, între cari erau și șase Români, au aranjat în cinstea noilor hirotoniți o Academie, cum se zice în Roma, adică o festivitate în care s'au ținut discursuri și s'au recitat poezii în diferite limbi potrivite acelei solemnități, cari apoi scrise frumos și împodobite cu desenuri și inițiale mi-au fost oferite într'un carnet din partea fraților colegi Români și cu mult drag le păstrează și acum.

A doua zi am celebrat întâia Sf. Liturgie în Biserica Sf. Petru la Altarul închinat Sf.-lui Ioan Gură de Aur. Stând în fața acestui măreț altar împodobit cu atâta artă și bogăție, copleșit de cele mai duitoase sentimente și de fiorii sfinți ai evlaviei, de cari în mod firesc eram pătruns, gândul meu sbura departe în Ardealul iubit, pe țărnuț Mureșului lin, unde o bisericuță mică de lemn, care poate că ar fi încăput

toată în acest singur altar, mă aștepta ca reîntors acasă să încep și eu apostolia mea. Pentru binele sufletească și mântuirea iubitelui nostru popor, pentru care acum aduceam prima dată Jertfa neprihănită și mă hotărâam mai tare ca oricând, ca și pe mine însumi să mă jertfesc în caz de lipsă pentru fericirea lui.

În toamna aceluiaș an 1892 a sosit la Roma fratele meu, Episcopul de mai târziu, Demetriu, trimis într'o misiune specială la Vatican din partea Regelui Carol I al României. Terminându-și cu bun succes misiunea, pe la începutul lui Noemvrie, a plecat acasă. La ieșirea sa din Seminar, fără să apucăm a închide poarta, a intrat pe lângă dânsul un tânăr de statură mijlocie, bine îndesat și cu musteața mărișoară, și cu accentul specific oltenesc — făgărășean, — m'a salutat cu cuvintele: *Bună seara*. Răspunzându-i emoționat de aceasta surpriză, mi-s'a prezentat: Mă recomând, Vasile Suciu, trimis în acest colegiu dela Blaj".

Iată așa s'au întâlnit fără să facă cunoștiință atunci acești doi mari Archerei de mai târziu și mucenici ai Bisericii noastre.

În primăvara anului următor 1893 și-a serbat iubileul de 50 ani de episcopie marele pontifice Leo XIII, când a alergat din toată lumea imensă mulțime de peregrini. Provedința divină a voit ca cu acel solemn prilej să înceapă și biserica noastră a-și trimite solii săi să venereze scaunul Sf. Petru și să pășească pe locurile odinioară stăpânite cu atâta glorie și împodobite cu atâtea neperitoare urme ale strămoșilor. A fost acesta întâiul peregrinaj român la Roma, în număr de 34 de inși, între cari și 3 ortodoxi, (astăzi mai sunt în viață 4 inși), sub conducerea fericitilor întru pomenire mitropolitul Mihaly atunci episcop al Lugojului și al profesorului Dr. Vasile Hosu, episcopul de mai târziu al Lugojului și Gherlei.

Peregrinii au sosit la Roma la 1 Aprilie 1893 fiind primiți de o delegație a comitetului central al peregrinajelor și de noi elevii români ai colegiului Sf. Atanasie. Cine poate descrie simțămintele de bucurie și fericire de cari eram pătrunși noi atunci, văzând sosiți în eterna cetate o ceată atât de aleasă, după ce unii de 6-8 ani numai avurăm fericirea să vedem pe nimeni de pe acasă? Noi am însoțit pe scumpii noștri oaspeți în tot timpul cât au petrecut în Roma. Și în Dumineca Sf. Paști i-am avut chiar oaspeți la o recepție aranjată în onoarea lor în sala festivă a Colegiului și cu nespuse bucurie și emoție sufletească să auzim din ingerescul glas al marelui cântăreț al Blajului Nicolae Ionaș neîntrecut de frumoasele imnuri: „*Hristos a înviat*” și „*Luminează-te, Luminează-te, noule Ierusalime*”.

La o lună de zile după aceea, în 24 Maiu, am făcut cu laudă examenul verbal pentru doctoratul în teologie și am început pregătirea de plecare spre casă.

Dacă sosirea la Roma pentru începerea studiilor produce în sufletul unui tânăr emoții și sentimente greu de descris, plecarea de acolo după 6-7 ani de studii serioase, în vârsta bărbăției și îmbodobit cu darul preoției este lucru și mai greu de a se descrie. Conștiința că acasă, în sânul iubitelui tău popor, se simte atâta lipsă de muncă apostolică și că dela dela tine se așteaptă să fii adevărat apostol, întrece cu mult simțământul natural de a-ți revedea pe cei mai iubii: părinții și frații, dacă cumva, cum li-s'a întâmplat multora, nu s'au depărtat din această viață, cu dorul în suflet de a-ți auzi glasul la sf. altar.

Plecat-am dară și eu în 11 Iunie sărutând pragul aceluia instituit în care timp de 6 ani de atâtea daruri sufletești m'am împărtășit și după câte un scurt popas în Veneția, Triest, Fiume și Buda-Pesta și Oradea, la 19 Iunie 1893 în spre seară am sosit în comuna natală Uifalău, acuma Rădești.

Am sosit pe neașteptate, pentru că scrisorile, unele trimise din Roma de 2 săptămâni și o telegramă prin cari anunșasem ziua sosirei, încă nu le primiseră, fiind oprite la un nemernic de notar, care nu trimitea poșta la sate cu săptămânile. Sosind dară acasă nu aflai decât pe scumpa noastră mamă ocupată cu daraveri gospodărești prin curte și cu un nepoțel în brațe. Nu m'a cunoscut la moment și numai după ce i-am grăit: „Mamă, eu sunt Iacob” și mi-a văzut ochii scăldați în lacrimi de bucurie, m'a îmbrățișat cu drag și mi-a zis suspinând: „Doamne, dragul mării, da lungi au mai fost acești șase ani decând te-oi dus”! Și cum era să mă cunoască? Căci plecat înainte cu șase ani ca tână de 18 ani, sprinten și subțirel, plin și rumen la față, mă întorceam acum ca bărbat încheșat, cu barbă, palid și supt la față de oboseala călătoriei și de nopțile veghiate în studii grele de pregătire la ultimul examen!

Tot așa nu m'au cunoscut nici tata și ceilalți membrii ai familiei duși la câmp, la săpat (ingropat) de porumb (cucuruz), unde am mers eu să-i văd pe la asfințit de soare. Ce bucurie și câtă fericire, Doamne, acolo în mijlocul câmpului mănos, în plina lui splendoare de nestimate floricele, de viață, harnică trudă și promițător de bogate roduri!

II. Vara acea, toamna și iarna, până în Februarie, am petrecut-o în casa părintească. La începutul lunii Februarie 1894 am fost numit administrator parochial în Șermaș, Jud. Ciuc, protopopiatul Giurgeului. Pe o iarnă cumplită, printre adevărați muniți de ghiță îngrămădiți pe șoseaua depe Jărmol Mureșului (atunci încă nu era cale ferată pe acolo), am slăbătut cu greu până la confratele Ilie Câmpianu în parochia Varviz administratorul interinal al Șermașului, în 22 Februarie.

A doua zi dimineața a trebuit să merg la un bolnav chiar în parochia mea, într'un cătun îndepărtat pe un frig scârțâitor, pe cărări abia călcate sau pe câmpuri de zăpadă neumblate. Depe o culme mai înaltă bătrânul care venise să cheme pe fratele Câmpianu la bolnav, îmi arătă parochia Șermașului. Dela Mureș în dreapta și în stânga, cât vedeam cu ochii, pe dealuri și pe culmi, prin văi și pe pârâe, tot case împărășiate în grupuri mai mari sau mai mici. „*Iată ăsta-i satul dumatăle, domnule părinte, e cam greu de umb'at pe aici, dar vei birui că esti ținăr și voinic.*”

Bine, gândii eu, la suprafață parochia asta cam samănă cu celea 7 coline ale Romei, dar în colo, Doamne, ce deosebire! Acolo câtă viață și câtă putere de credință, iar aici: materie primă de plămădit suflete și ridicarea lor din rana pământului și din aerul brădetului spre culmile pășunilor cerești ale Evangheliei. Aceasta m'am și înzuit să o fec timp de 2¹/₂ ani, adecă până la începutul anului școlar 1896—7, când mi-am ocupat postul de profesor de religie și spiritul seminarial în Blaj.

Acest an a fost pentru familia noastră belșug de fericire și daruri dela Domnul, fiind fratele meu Demetriu în 22 Noemvrie 1896 numit episcop al Lugojului. În 9 Maiu 1897 a fost consacrat în Catedrala mitropolitană din Blaj. Cu aceea ocaziune s'a adunat în centrul bisericii noastre, atât pen.ru raritatea cazu-

lui, cât și pentru personalitatea finăului Arhiepiscopu mare mulțime de preoți și intelectuali din întreg Ardealul și mai ales foarte mulți țărani din satul nostru natal și din împrejurime. A fost o zi cu adevărat neuitată și doar abia întrecută de către cea din Dumineca următoare, când Lugojul prin strălucita primire ce a făcut-o Arhiepiscopului său, a adevărat vorba: *Că tot Bănatu îi fruncea*”.

În toamna următoare eu am plecat la București ca să l înlocuiesc în oficiul de paroch al Românilor uniți rezlățiți, dar în număr destul de mare, acolo, funcționând totodată și ca profesor la Seminarul Arhiepiscopiei latine și predicator în limba română al Bisericii Catedrale latine.

Durere însă, că împrejurări neprielnice, greutăți și neplăceri venite de unde mă așteptam mai puțin, după 2 ani m'au silit să plec de acolo, fiind primit în clerul diecezei Lugojului. Dar și în acel puțin timp mi-am câștigat prielinii scumpe, cunoștințe de persoane și de lucruri prețioase, cari mi-au fost de mare folos toată viața.

În Lugoj timp de 2¹/₂ ani am făcut în oficiul diecezan practică de administrație bisericească și pe baza acesteia în 17 Aprilie 1902, tocmai în ziua în care împliniam 10 ani de preoție, la dorința clerului și a credincioșilor din Hațeg și ținutul lui, sau țara Hațegului, cum se spune, am fost numit paroch-protopop al Hațegului și vicar foraneu al districtului cu același nume.

Grandioasele serbări comemorative: jubileul de 200 de ani al S. Uniri, 7—8 Octomvrie 1900, și apoi de 50 de ani al Diecezei Lugojului, 14 Iunie 1903, au arătat mai presus de orice îndoială, că unirea în Bănat s'a consolidat și întărit în chip nedestructibil, ceea ce au adevărat și evenimentele petrecute de atunci încoace.

III. În Hațeg timp de 10 ani am muncit și ostent pentru conducerea cleului și îndreptarea lui întru împlinirea datorinței sale de luminători ai poporului între, foarte grele împrejurări, Luptă grea am dus, mai ales pentru susținerea și apărarea școalelor în timpul cel mai critic al legilor din anii 1903 și 1907, menite să le desființeze și distrugă. Pe lângă aceste, am luat parte la toate mișcările și manifestațiile culturale și naționale atât generale, ca Congresele și Serbările Astrei din anul 1901 (inaugurarea muzeului și a Casei Naționale din Sibiu), în 1906 la Brașov, cu excursie la expoziția jubilară din București, în anul 1911 la jubileul de 50 de ani al Astrei și altele locale în calitate de președinte al Reuniuni învățătorilor greco-catolice și membru în comitetul despărțământului Astrei.

La sfârșit am avut fericirea să văd restaurată din nou biserica și reclădită aproape din temelie și mărită casa dela Mănăstirea Prislopului, iar în Hațeg am zidit din nou în preajma bisericii o foarte frumoasă casă vicarială.

În luna August 1911 am fost numit Canonic în Capitulul din Lugoj și depărțându-mă din Hațeg am putut zice și eu cum am zis către un unchiu al meu antecesorul în vicariat, Constantin Papfalvy că: anii petrecuți în Hațeg au fost cei mai frumoși ani ai vieții mele.

Cât timp am stat în Hațeg, pe lângă împlinirea multiplelor mele datorințe, am cules și o mulțime de documente și informațiuni pe baza cărora am scris mult apreciată: „*Istoria vicariatului*”. În Lugoj am fost numit de către episcopul Valeriu T. Frențiu, vi-

carul său general și în 1913, la deschiderea noului Seminar, rector și profesor de istorie și de dreptul bisericesc.

Am organizat, aranjat și provăzut cu toate cele dipsă unui astfel de institut modern; durere însă, că numai pentru puțin timp, căci izbucnind în vara anului 1914 războiul mondial, am avut durerea să văd acest frumos și grandios institut prefăcut în parte în spital militar, expus la toate urmările unei atât de neagreabile destinațiuni.

IV. În toamna anului 1914 prin schimb cu repausatul coleg Dr. C. Bulcu, am trecut în Capitulul din Oradea.

În puținul timp cât l-am petrecut în Lugoj, pe baza cunoștințelor mai vechi și a legăturilor familiare ce le aveam acolo, m'am bucurat de sincere și profunde simpatii, ajungând să fiu ales cu multă însuflețire președintele „Casinei Române”, cea mai veche, de aproape cincizeci de ani, instituție de acest fel la români. De acea nu fără mâhnire m'am depărtat din Lugoj și la plecare o mulțime de prieteni și cunoscuți mi-au făcut o foarte duiosă manifestație de regrete și simpatii.

În Oradea am petrecut de aci încolo zile grele și din când în când cernite de dureroase pierderi a unor iubii membri ai familiei sau buni prieteni, căzuți pe câmpul de războiu. Ca un eveniment de mare însemnătate voiu aminti refugiul Blăjenilor evacuați în toamna anului 1916 la intrarea României în războiu. L-am primit cu toată dragostea și jalea în suflet, văzându-i pe unii dintre dâșii lipsiți și foarte mâhniți. Li-s'a făcut primirea ce se putea, aflându-ne și noi în grele împrejurări.

Nu mai amintesc aci despre întâmplările de după războiu, adecă dela revoluția sau răsturnarea și răscolirea evenimentelor de după încetarea războiului și de ultima fază, cea mai dureroasă și aproape de distrugerea noastră: comunismul din Martie—Aprilie 1920. Despre aceste, cum și despre culmea nenorocirii ce ne-a ajuns prin moartea cumplită a preaiubitului nostru frate, episcopul Demetriu, căci despre toate aceste am scris amănunțit în lucrarea: „*In Memoriam*”, tipărită în anul 1930.

Pe lângă această scurtă reprivire asupra vieții mele și reamintirea evenimentelor mai însemnate din decursul ei, țin să mai amintesc, că pe lângă toate deseale schimbări și mutări prin toate oficiile bisericești, începând dela cel mai modest de administrator parohiat până la demnitatea în care mă aflu azi, dorul de a munci și a fi de folos bisericeii pe toate terenele, m'a îndemnat să dezvolt și activitate literară aflându-mi, mai ales în anii din urmă, liniște și mângăere în această îndeletnicire atât de necesară, dar durere tot atât de puțin răsplătită, a literaturii bisericești, colaborând la mai multe reviste și ziare bisericești și tipărind și 12 lucrări independente mai mari ori mai mici.

Pe lângă aceste mai țin să amintesc, că aflat-am la mai marii mei pururea răsplătită și recunoștință a meritelor, fiind împodobit în anul 1916 cu demnitatea de prelat papal, în 1924 prepozit al Capitulului și în 1930 protonotar apostolic.

Iară acum când cu puterile fizice istovite, cu trupul slăbit de o boală îndelungată, încât arareori mai pot aduce Sf. și Marea Jertfă la sf. Altar, mi-a fost dat totuși să ajung această memorabilă zi, ce voiu zice, decât să repet cuvintele Psalmistului: „Ce

voiu răsplăti Domnului, pentru toate câte mi-a făcut mie?” (Ps. 115, 3) și să răspund cu sf. Pavel: „*Mulțumind pururea întru numele Domnului nostru Isus Christos, lui Dumnezeu și Tatălui.*” (Efes. 5, 20.): „*Pururea vă bucurați. Ne încetați vă rugați. Întru toate mulțumiți, căci aceasta este voia lui Dumnezeu întru Christos Isus spre voi.*” (I Tesal. V. 16—18.)

V. Și după ce cu ajutorul Domnului ostentiv m'am și eu, după modestele-mi puteri „*în cuvânt și întru învătătură*”, nădejde am, că vrednic fiind lucrătorul de plata sa (I Timot 5, 18.) prin suferințele și durerile de acum, mă voiu învrednici de cununa dreptății în ziua când Domnul va răsplăti pe cei ce bine luptând, păzesc credința până în capăt. Credința lui Christos păzită nealterată și nevătămată în Biserica Lui, având capi și supremi Păstori pe urmașii Sf.-lui Petru, episcopii Romei vechi, spre care cu duiosie se îndreaptă acuma sufletul meu, căutând lărie și putere în aceea credință, ardoare în iubirea lui Dumnezeu și nădejde în răsplata Lui neperitoare, dar și cu nespusul regret de a nu fi putut celebra și acuma Sf. Liturgie tot acolo și la acelaș strălucit Altar, ca înainte cu 40 de ani. Dzeu să fie cu mine, în ale cărui mâini îmi așez zilele ce-mi mai rămân-

Dr. Iacob Radu — preotul și omul

— La 40 de ani ai preoției sale —

În ziua de 17 Aprilie 1932 Ilustritatea Sa Dr. Iacob Radu, prepozitul Capitulului nostru catedral din Oradea repriveste asupra unui trecut de 40 de ani de preoție. Raza blândă a soarelui de primăvară îi va conduce în acea zi amintirea tot la o asemenea zi în care, în Celatea Eternă, în venerabila biserică a sfântului Atanasie, prin punerea mâinilor episcopului de rit grec, Mgr. Stefanopol, s'a adus pe sine jertfă pentru Biserică și neam, primind darul sfintei Preoții.

Face, ca din acest prilej, frumos și înălțător, totodată plin de mângăiere și de duiosie pentru Il. Sa, să facem o reprivire și noi asupra trecutului său de 40 de ani de preoție și, zugrăvind încât ne este cu puțință după slabele noastre puteri, personalitatea lui preoțească, să o punem ca pildă de urmare generațiilor din prezent și viitor.

Ilustritatea Sa, născut din o fruntașă și robustă familie de țărani din Rădești (Tâmpăltuza-Ufalău) de lângă Aiud, a adus din casa părintească, unde zilnic vedea la lucru zorit pe toți ai casei, râvna și tenacitatea în muncă. Tot din casa părintească a moștenit și simțul de evlavie și pietate, ce l-a caracterizat întreaga viață; simț de evlavie, care, nutrit de Părinții franciscani la carti a făcut primele două clase primare în Aiud, l-a conservat ca o scumpă moștenire și în cursul anilor de liceu, petrecuți între falnicele ziduri ale Blajului istoric,

asupra cărora fâlăia încă umbra marilor dispăruți ai Blajului ca: Inochentie Micu, Petru Pavel Aron, Timotei Cipariu ș. a.

Simțul de evlavie moștenit din familia bună și creștinească, nutrit prin studiu și educație, a format stratul și indicul vocațiunii sale de preot. Prin intervenția fratelui său, marele episcop Demetriu de mai târziu, atunci parohul românilor uniți din București, a fost trimis de către arhiepiscopul Palma al Bucureștilor, la Roma, pentruca să se formeze de urmaș în apostolie al fratelui său pentru Români uniți din București.

Ca în liceu, așa și în teologie, tinerul Iacob Radu a fost totdeauna între cei mai râvnici; superiorii săi au fost totdeauna mulțumiți cu evlavia și sârguința lui. A luat doctoratul în ambele discipline: jilozofia creștină și teologia, iar în anul 1892, Aprilie 17, ca teolog în anul III-lea, a fost hirotonit preot.

Pecetea imprimată prin educația romană: râvna nestinsă pentru mărirea lui Dumnezeu și mântuirea sufletelor, o evlavie sinceră și adâncă preotească, iubirea cu înflăcărare a Sfintei Uniri gata a se sacrifica pentru dânsa oricând, dragostea nestinsă pentru poporul său românesc cunoscut din antichitățile romane, văzute cu ochii, de un adevărat popor de origine romană, a rămas neștersă în sufletul său întreaga viață până în zilele de azi.

Rar i s'a dat ocazie unui preot să muncească pe atâtea terene variate, ca ilustrului nostru sărbătorit. Dela simplu administrator parohial în Șermeș, (1894-1896), până la canonic-prepozit prelat papal și protonotar apostolic, a muncit pe toate terenele bisericesti. Fost-a profesor de religie la școala normală și la școala superioară de fete din Blaj, fiind totodată și spiritual la teologie, adică formatorul sufletelor viitorilor preoți (1896-1897); fost-a paroh urban la București, urmând fratelui său Demetriu ajuns atunci episcop la Lugoj, familiarizându-se astfel cu toate problemele unei pastorații la oraș mare (1897-1899); tot aici a plinit și funcțiunea de profesor de istorie, geografie și literetura română la Seminarul catolic din București. În 1899, trecând în dieceza Lugojului păstorită de marele său frate, e numit vicenotar consistorial și arhivar diecezan, cunoscând deci și munca istovitoare de birou. În 1900, cu ocaziunea jubileului de 200 de ani al Sfintei Uniri, la 8 ani de preoție, e numit asesor consistorial și distins cu brâu roșu. În 17 Aprilie al aceluiaș an trece în funcțiunea de paroh-protopop și vicar foraneu la Hașeg, unde aproape 10 ani desvoltă o activitate foarte roditoare. Prin vizitarea deasă a parohiilor, prin sinoadele districtuale și prin alte multe sfaturi și îndemnuri, a controlat de aproape și a îndrumat cu pricepere activitatea preoșilor în păstoria poporului credincios, întărind și desvoltând sfânta Unire. Prin zelul și stră-

duința lui s'au zidit din nou ori au reparat mai multe biserici, case parohiale și școale confesionale. Îndeosebi trebuie amintit că prin zelul său preoțesc în luna Dec. 1904, împreună cu confrății săi Dr. Elie Dăianu și Dr. Valeriu Traian Frențiu, actualul său episcop, pe atunci protopop al Orăștiei, s'au ținut cele dintâi misiuni populare în Hunedoara în frunțașă comună Cugir cu un rezultat foarte bun (peste 1000 cuminecări) și după aceea în fiecare an a ținut în multe alte sate misiuni, întărind credința și curățind moravurile în popor. Mai putem aminti pentru caracterizarea sufletului său preoțesc, că prin osteneala și cu însemnată jertfă materială din partea lui, s'a restaurat mănăstirea Prislop, ca să poată fi locuită de călugări în anul 1908|9 și tot atunci s'a zidit frumoasa casă parohială din Hașeg.

În cursul acestei lungi serii de ani de preoție II. Sa a avut contact și cu învățătorii, fiind ales încă în toamna anului 1902 președinte al Reuniunii învățătorilor gr. cat. din țara Hașegului și a condus cu mult tact și pricepere această asociație punând slavilă puternică pohoiiului de statificare de care erau amenințate tot mai mult școalele românești. — În 24 August 1911 e numit canonic al Capitlului din Lugoj, iar în 22 Febr. 1913 ajunge vicar episcopesc, numit în această calitate de episcopul de-atunci al Lugojului Exc. Dr. V. Tr. Frențiu. Tot în acest an ajunge pe scara ascendentă a diferitelor funcțiuni preoțești rector al Seminarului teologic din Lugoj și împreună profesor de istorie bisericască și de dreptul canonic. — În 7 Oct. 1914, schimbând cu colegul său Dr. Cornel Bulc, trace canonic la Oradea, unde, ajuns majordom și bibliotecar diecezan, începe activitatea-i laborioasă în bogatul nostru arhiv diecezan, de unde a scos la iveală multe lucruri și evenimente de-ale trecutului, cari pun în lumină tot mai clară soarta sfintei uniri și binefacerile nenumărate aduse de ea neamului.

În 1916 i s'a conferit marea distincție de prelat papal, tot în acelaș an (în Noemvrie) e numit vicar episcopal substitut și director al cancelariei diecezane. În delegație primită dela reposatul episcop frate, a făcut și multe vizitațiuni canonice prin Sătmar și Arad, dând pretutindeni îndrumări înțelepte.

Dorul și iubirea lui pentru Roma, inima creștinismului mondial, l-a făcut ca în anul 1908 să organizeze împreună cu canonicul din Lugoj Dr. Daniilă Fireza un impozant pelerinaj la Roma.

În 1918 a luat parte cu mare însuflețire la adunarea unirii din 1 Dec. 1918 la Alba-Iulia, dar întorcându-se de-aco'o la Oradea a avut de suferit multe molestări de către bolșevicii unquri, ba în Vinerea Mare (April 1919) noaptea a și fost arestat împreună cu alți membrii ai Consiliului național român și osândit la moarte, dela care numai glo-

rioasa armată română l-a scăpat. După zile de glorie și bucurie trăite în România Mare și Nouă, — prilejul vizitei rep. Rege Ferdinand I și Regina Maria la Oradea, a preluării parohiilor române unite dela Hajdudorog etc. — în 8 Dec. 1920 a avut neșpusa durere de a pierde pe fratele său, marele episcop Demetriu, căzut victimă fiorosului atentat din Senatul țării.

Deși zdruncinat sufletește, din acel moment, continuă a munci în tăcere, scoțând în fiecare an câte o lucrare valoroasă de istorie, prin care desgropă trecutul bisericii, al dieceziei noastre și al Bihorului. În 12 Ian. 1930 fu ridicat și instalat în rara demnitate de protonotar apostolic, iar acum în urmă (săptămâna aceasta) a primit înștiințarea, că M. Sa Regele Carol II, pentru însemnatele lui vrednicii naționale și culturale, l-a distins cu „Coroana României” în gradul de Mare Ofițer.

Iată deci, cum se prezintă, după această scurtă notiță biografică, sufletul de preot al sărbătoritului nostru: o râvnă preoțească mereu trează, mereu activă în scris și prin cuvânt, o înflăcărată, statornică și neclintită dragoste și alipire către Sfântul Scaun al Romei, leagănul și farul credinței noastre.

Aceste îndoite calități ale sufletului său preoțesc le vedem întărite și prin alte dovezi și elemente. Cine nu-și aduce aminte și cine n'a rămas înduioșat văzând pe venerabilul nostru prepozit slujind cu alăta evlavie și scufundat în mister, Sfânta Jertfă a liturghiei în Dumineci și sărbători, ba și în zile comune cât de des; chiar și acum, când bătrânețea și munca istovitoare îi slăbiresc puterile fizice, nu se simte bine dacă nu poate celebra ori cel puțin ascultă sf. Liturghie.

Dragostea lui față de Roma și de sfânta Unire se arată ca un foc strălucitor peste întreaga sa activitate preoțească pastorală, dar mai ales literară. Cărțile scrise de dânsul sunt o perpetuă și puternică apologie a credinței Romane și a sfintei Uniri. Cine nu-și aduce aminte de înflăcăratele cu care a prezidat furtunoasa adunare de protest din Cluj în primăvara anului 1928, când cu distrugătoare lege a Cultelor? Ideile lui Iacob Radu depuse în cărțile lui ar trebui să le inspire și să le păstreze în suflet fiecare fiu al bisericii noastre, fiindcă sunt limpezi, calde, luminoase, și ele întăresc, încălzesc și ridică dragostea către Sionul nostru sfânt. Dragostea către sfânta și curata credință romană a fost atât de vie și sensibilă în sufletul lui, încât pentru unele neprecizii ce puteau fi rău înțelese și rău interpretate, a înfruntat într-o scrisoare deschisă, publicată în „Patria” din Cluj, chiar pe prietenul său Dr. Elie Dăianu, când acesta și-a publicat discursul despre cele două corăbii. Tot așa s'a manifestat dragostea lui înflăcărată pentru unire și în multele și înflăcăratele sale predici ce le-a ținut pretutindeni.

Ilustritatea Sa e ținut de unii ca un om închis. Într'un preot celib, dedicat și preocupat mereu de problemele studiilor sale, n'ar fi lucru neobișnuit. Dar realitatea nu e așa. El este un om de societate foarte plăcut, un causeur excelent, un depozit de hazuri și glume neîntrecut. Sub vălul discreției și al rezervei firească, ba chiar obligatoare, într'un preot celib, stă ascunsă o inimă plină de sensibilitatea cea mai fină și compătimitoare față de toate mizeriile morale și materiale ale aproapei.

În ziua aniversării sale de 40 ani de preoție II. Sa poate fi mângăiat, că talantul ce i s'a dat nu l-a săpat în pământ, nici l-a lăsat să ruginească timpul și energia ce i le-a hărăzit cel Atotputernic, nu le-a risipit în lucruri netrebnice, ci prin munca și zelul său neobosit, prin ideile frumoase și înflăcărâte ce le-a depus în cărțile sale, este o luminoasă pildă de imitare pentru noi generația tineră, al căror ideal prin pilda activității sale a fost ridicat și cea mai mare mândrie a noastră va fi de-a-l putea urma pe terenul muncii productive în folosul Bisericii și al Neamului. Cu aceste cuvinte și promisiuni îi zicem și noi cei dela „Vestitorul”, al cărui prețios colaborator a fost totdeauna: Mângăiați-vă în frumoasa zi de astăzi; reprivind peste cei 40 de ani de preoție, priviți și înainte, căci răsplata binemeritată Vă așteaptă, pe care Vi-o va da dreptul Judecător.

Păr. Dr. Tăutu

Activitatea literară a lui Dr. Iacob Radu

Capitulul Român-Unit greco-catolic al Bisericii Catedrale din Oradea, dela înființarea sa a. 1777 și până azi, în toate vremurile a avut canonici literați, cari prin scrierile lor au promovat cultura românească.

Astfel Iacob Aron a fost colecător de documente istorice și tovarăș de muncă al lui Gheorghe Șincai; Gheorghe Fărcaș, ale cărui manuscrise se păstrează în biblioteca episcopiei; Nichita Horvat, Simion Maghiar, Simion Bran, Ion Corneli patron, ajutor și colaborator ai marilor învățați: Samuil Micu-Clain, Petre Maior și Gheorghe Șincai; Michail Munteanu care a scris prima istorie a episcopiei unite de Oradea; Ion Alexi, care în Viena a tipărit o gramatică bună a limbii române pentru germani; Teodor Aron care a scris: Scurtă apendice la istoria lui P. Maior, Buda 1828 și alte 5 cărți prețioase; Dr. Ioan Vancea a scris Biografia Sinoptică a episcopului Vasile Baron de Erdeli și Dialog despre constituțiunea bisericii și despre sinoade; Teodor Kővári Chioreanul care a scris un dicționar Român-latin-maghiar și german; Dr. Augustin Lăuran, unul dintre cei mai învățați teologi și scriitori ai Bisericii Românilor-Uniți; Ion Buteanu distinsul gramatician român, Dr. Florian Stan, bun gramatician german, Dr. Gheorghe Miculaș a făcut cunoscut prin lucrarea sa de doctorat: Liturgia Sancti Joannis Chrysostomi interpretatio, 1903 Typis Ladisla

Helyfi Magno-Varadini 8° pag. 153, liturghia greacă, ce se oficiază în bisericile de rit bizantin, iar prin lucrările sale didactice (somatologia și psihologia) a dat bune îndrumări pedagogice fiilor în învățători; Petre Tămăian a scris carte de fizică și Istoria Seminarului gr. cat. din Oradea.

În cele din urmă două decenii, pe teren literar românesc, în județul Bihor cea mai fecundă activitate o desvoldă tot un canonic și prepozit al Capitulului român gr. cat.: Dr. Iacob Radu, care a tipărit până azi 17 volume prețioase și multe articole în reviste și ziarele din țară.

Prepozitul și Protonotarul Apostolic Dr. Iacob Radu acum împlinește patruzeci ani de preoție. Enoriașii catedralei Unite din Oradea și clerul diecezan se va grăbi a prezenta recunoștința, stima și profunda sa venerațiune iubitelui prepozit pentru munca ce el a depus în via Domnului.

Dar Dr. Iacob Radu merită multă atențiune și din partea mânăuitorilor condeiului, pentru că opera literară desvoldată de acest eminent bărbat eclesiastic, a adus cea mai mare cinste scrisului românesc, literaturii și istoriei neamului românesc. Acest fapt se desprinde dacă vom prezenta lista scrierilor sale, analizând conținutul acestor lucrări. Iată tabloul acestor opere:

1. Viața și Operele Episcopului Dr. Demetriu Radu Vol. I. Predici, Oradea 1923 un vol. în 4° pag. 306, conține cele mai celebre predici ale decedatului episcop Demetriu Radu.

2. Istoria Vicariatului gr. cat. al Hașegului, Lugoj, 1912. Un volum 4°, pag. 414 scris cu multă erudițiune și cercelări minuțioase asupra acestui ținut al Sarmisegetuzei de odinioară.

3. Biserica sf. Uniri din Tâmpăhaza-Ujfalău (Rădești). Tip. Oradea 1911, folio, 103 pag., ediție de lux splendid ilustrată și ediție populară ilustrată. Ilustrațiile ne reprezintă adevărate capodopere de pictură bizantină de Oct. Schmigelschi.

4. Manuscriptele din biblioteca episcopiei gr. cat. din Oradea. București, 1923 Edit. Academiei Române, fascicol de 48 pag., cari cuprind descrierea comorilor literare manuscrise ale lui S. Micu-Klein ș. a.

5. Doi luceferi rătăcitori: Gheorghe Șincai și Samoil M. Klein, București 1924 edit. Academiei Române, fascicol 121 pag., o lucrare foarte prețioasă pentru datele sale necunoscute până la apariția acestei lucrări.

6. Dreptul de patronat al fondului catolic religios și al studiilor Blaj 1931 (Cultura Creștină) o lucrare de drept eclesiastic importantă

7. Monografia orașului Oradea în Buletinul Societ. Române Regale de Geografie a. 1921 cu date precise asupra istoricului și statisticii Oradiei-Mari.

8. Samuil Vulcan episcop român unit al Orăzii (1806—1839) și biserica ortodoxă-română. Oradea 1925, o lucrare însoțită de prețioase documente referitoare la această chestiune. Documentele și epistolele importante aici s'au tipărit pentru întâia oară.

9. Fundațiunea episcopului Demetriu Radu — Oradea 1925, făcută de generosul fondator în interesul instituțiilor culturale din dieceza sa.

10. Răspuns și apărare, Oradea 1927, prin care se dau lămuriri la o întimpinare eclesiastică și cu multă energie se apără biserica română-unită contra unor atacuri nejuste și nedemne.

11. Episcopul Baron Vasile Erdélyi, Oradea, 1928

conține biografia și faptele mari bisericesti ale acestui mare personaj și episcop român, care a făcut servicii extraordinare bisericii sale, punând temelii metropoliei de Alba Iulia și Făgăraș.

13. Istoria Diecezei gr. cat. de Oradea, pag. 241 în form. 8° ce a apărut ca vol. I. al Schematismului jubilar din 1930: O lucrare istorică foarte prețioasă și bine documentată.

14. În Memoriam, Oradea 1930, este o lucrare de primos adus memoriei episcopului Demetriu Radu în care se dercriu amănunțit dureroasele evenimente din 1919.

15. Foștii «levi români uniți ai școalelor din Roma. — 30 pag 1929, — în care prezintă bărbații distinși ai bisericii unite cari au studiat la Roma.

16. Două conferințe — una despre desbinarea și unirea Românilor cu Roma, alta despre cauzele antagonismului dintre cele două biserici românești. — 58 pag. 1930.

17. Indreptarea păcătosului, după Segneri, de Samoila Clain, transcriere și prelucrare (subl. tipar).

Prepozitul Dr. Iacob Radu prin opera sa științifică a adus reale și mari servicii neamului românesc. Serbările jubilar ale celor 40 ani de preoție să fie spre satisfacție deplină iubitelui prepozit și prelat papal. Acest praznic îi poate servi spre mândrie și îi poate da mult curaj pentru viitor, deoarece acest jubileu este sărbătoarea unei etape importante în viață și nici decât al unor bătrânețe ce ar duce spre pierderea energiilor de muncă.

Cunoștințele frumoase și experiența de mai multe decenii vor putea fi factorii de mare valoare prin cari iubitelui Prepozit Apostolic și Prelat Papal, Dr. Iacob Radu va putea servi în modul cel mai ilustru Biserica și Neamul său, Pentru asta îi urăm: „Întru multți ani, Slăpâne”!

P. Dejeu

Un om din vremuri bune.

Cu prilejul alor patruzeci de ani de preoție a Prepozitului Prelat Dr. Iacob Radu.

Mă cuprinde o sială când știu că n'r'un trudit articol de revistă caut să conturez o viață lungă de frământări intelectuale. De aceea paginile de mai jos vor cuprinde vorbe cumpănite, fiindcă știu că sunt oameni cari preferă lăcerea în locul reclamei țefline și acestei categorii aparține și sărbătoritul nostru.

Prepozitul prelat Dr. Iacob Radu, a fost în viața sa de preot un stâlp trainic al bisericii sale, iar când preocupările zilnice ale acesteia i-au dat răgaz a făcut și istorie, pe care o îndrăgise „încă de pe când era în gimnaziu”.

Istorie se poate face în mai multe chipuri, dar istorie bună numai într'un fel. Ea presupune: onestitate intelectuală, gânduri cumpănite, cunoștințe bogate și o continuă pasiune pentru carte, unite cu instinctul atavic de a-ți înnădi sforțările-ți cotidiene de lanțul de frământări ale înaintașilor, pentru a le da o justificare cauzală temeinică.

Sărbătoritul nostru plecă la școlile vestite ale Blașului din mijlocul unui sat de țărani harnici și sedentari cari își iubesc cu pasiune pământul și la cari cultul strămoșilor se păstrează cu sfințenie. De aici răsare întâiul îndemn pentru îndrăgirea studiului și

toric; e dorul de a-și cunoaște strămoșii, scop pentru care avea acum mai multe posibilități decât cei rămași acasă.

Blajul lui Cipariu, cu chiliuțele modeste călugărești, în care se mai simțea mirosul proaspăt de cerneală, ce se scurgea încet din condeiul ager al canonicului Ion Micu Moldovan, i-a servit cu exemple bune în această direcție tânărului școlar. De aici plecă la Roma. Rafturile tixite ale bibliotecilor din Vatican, i-au vorbit despre râvna și curajul științific al „luceferilor răătăcitori” de care auzise dela Blaj și pe care acum îi admiră și-i îndrăgește așa cum poate îndrăgi un tânăr cu dragoste pentru carte pe eroii științei.

S'a reîntors apoi acasă, un bărbat format și de aceea nu i-a fost de loc greu să se integreze în atmosfera sărăcăcioasă, dar cu preocupări intelectuale ale bătrânei cetăți culturale românești de pe malurile celor două Târnavă. Ca și înaintașii de odinioară, tânărul preot și dascăl, disciplinat în școala romană, împreună cu colegii săi de catedră, Viciu și Hossu, scoate un manual de școală.

Rosturile vieții îl îndreaptă însă în curând în altă parte. Plecă la București, în capitala României mici ce acum începuse să-și organizeze forțele pentru a-și întinde granițele până unde se cânta doina românească: „De la Nistru până la Tisa” Observă ce se lucrează și aici și după reîntoarcerea sa în Ardeal se puse pe scris. Legătura lainică cu strămoșii îi cuceri inima, pentru aceasta iar cunoștințele câștigate din cărți și din cele văzute, îl convinse că neamul nostru este nu neam vrednic ca să-și jertfească pentru el zilele vieții sale.

De acum începe activitatea sa istorică. Popasul dele Lugoj ne dele „Istoria vicariatului Hațegului”, iar după trecerea sa în dieceza Orăzii începu seria de studii în domeniul problemelor istorice și culturale românești de aici.

Caracterele acestei activități vom încerca să le schișăm aici. Prepozitul, Prelat Dr. Iacob Radu, atât prin preocupări, cât și prin felul de elaborare a materialului, se înșiră în galeria istoricilor ardeleni.

Istoria la noi nu s'a făcut ca în celelalte provincii românești. Pe când în Moldova secolului al XVII-lea, boierii cu dragoste de neam scriau istoria țării lor dela al „doilea descălecat” și mai în urmă dela cel dintâi pentruca și neamul lor să aibă o istorie și să nu se asemene dobitoacelor necuvântătoare” și pentru a arăta că „tot un neam suntem și odată descălecați”, fără nici un interes practic momentan, la noi în Ardeal istoria răsare din tumultul luptelor naționale și sociale.

Lucrările istorice ale „luceferilor” culturii românești ardeleni, nu sunt altceva decât un protest al țărănilor Ardealului pe bază de hrisoave, prin care-și strigă dreptatea uzurpată de către nobilii unguri în fața puternicului judecător habsburg și în fața străinătății.

Când acest desiderat al Românilor din Ardeal se înlăptuiește sub raport social prin revoluția din 1848, prin care se șterge greaua și umilitoarea sarcină a iobăgiei, mai rămânea problema ascensiunii lor naționale și politice.

Preocuparea noastră se va îndrepta în această direcție.

Stăpânitorii de ieri s'au speriat de aceasta tentativă a noastră și-au început să ne prezinte ca pe un

neam inferior, incapabil pentru a-și crea o cultură superioară și o organizație de stat proprie și deci, cu toată valoarea noastră numerică, nevrednici pentru a domina neamuri superioare nouă culturalicește.

Istoria va căuta să dărâme și acest ultiim baraj pus în calea ascensiunii noastre naționale și în drumul de răsturuare a acestor afirmații calomnioase se va servi de două mijloace: de o parte consolidarea principiului etnicității noastre prin noi dovezi istorice pentru fiecare colț de țară în parte, iar de altă studierea manifestării spiritual românești din toate clasele noastre sociale. „Trecutul bisericesc, școlar, cultural, al instituțiilor naționale de pe vremuri, al personalităților istorice, al diverselor acțiuni și manifestațiuni politice, al finiturilor specific românești ca Făgărașul, Hațegul, Banatul, Bihorul, Maramureșul — toate s'au cercetat și studiat, după puțința și împrejurări. Interesul istoricilor s'a îndreptat însă cu deosebire spre viața bisericească, domeniu în care s'a publicat cele mai meritoase studii ale istoriografiei române ardeleni confimporane și în care s'au distins cei mai de seamă reprezentanți ai ei.”¹⁾

În această falangă de istorici luptători se în zisă cu deosebită cinste și sărbătoritul nostru. Prin munca sa de cercetător în domeniul istoriei noastre culturale durează temelii de granit viitoarelor lucrări de sinteză ce se vor da în vreme mai fericite pentru cultura noastră națională.

Se vor spune multe despre activitatea istorică a Prepozitului Dr. Iacob Radu. Un lucru însă rămâne temeinic fixat. Ținut românesc al Hațegului, așa cum l-a fixat dânsul în monografia sa înțelegătoare: cu port, dalini, limbă, ținut, cu organizație bisericească și frământări culturale, prin opera sa și-a găsit reprezentanța de temelie în domeniul culturii românești. Ori ce ochiu de cercetător de ai noștri, care va fi tentat să mai treacă pe aici, va găsi în opera prepozitului dela Oradea, abecedarul din care va vorbi larg și clar sufletul neamului românesc sub multiplele-i manifestări și din toate vremurile.

Prin cercetările sale din domeniul problemelor românești din Bihor, vorbește omul cunoscător ce cu răbdare și înțelegere a perândat prin fața sa filă cu filă bogata arhivă a diecezei greco-catolice din Oradea și care ne-a fixat lanțul de străduințe ale înaintașilor pentru a înjgheba aici o viață românească. Prin aceasta autorul aduce culturii și vieții de stat românești un serviciu dublu: justifică dreptul nostru intangibil asupra granițelor românești de astăzi; căci unde a pulsat în trecut o viață românească atât de intensă, unde și-a găsit sprijin material și moral cultura românească în vr muri de grea cumpănă națională, unde fiecare țărnam de rău, colț de câmpie și colitură de codru vorbește despre isprăvile neamului nostru, acolo numai noi avem dreptul să fim s'apâni. Acesta e rezultatul străduințelor sale pe teren practic.

Însă opera sa pe lângă valoarea ei științifică își mai găsește rostul și în viața sufletească a neamului. Din ea vor cunoaște generațiile viitoare, austeritatea vieții noastre bisericești de odinioară și lupta dusă de aceasta, pentru a păstra și a transmite ca pe niște moașle sfinte ceea ce este al nostru. Prin ea va vorbi năzuința tenace a unor conducători dintr'un colț românesc îndepărtat și primejdii, de a conduce noro-

¹⁾ Vezi: Ales. Lăpădatu: Istoriografia română ardelenă. Academia Română; discursuri de recepțiune LV. 1923 pag. 23 și cele anterioare.

dul, ce li se încredinșase, spre limanul mântuirii. Paginile scrise de dânsul despre acest colț de țară românească sunt „menite să grăească viitoarelor generații despre trecutul glorios al înaintașilor și să fie izvor de învățătură limpede grăitoare și jericatic sfânt, care să aprindă în inimi focul sacru al idealurilor înalte și să se avânte spre fapte mari și spre nobile îndelniciri.”¹⁾

Dacă prin ele se fixează tradiția noastră culturală pe aceste meleaguri, tot acestea ar trebui să servească de îndreptar moral în viața noastră publică.

Și acum încă ceva despre om. Tot ce-a făcut dânsul se datorește unei râvne modeste de a-și servi neamul din care face parte. Prin scrisul său n'a urmărit să urce treptele măririlor lumești. Hlamida episcopală a fratelui său, episcopul marilor Dr. Demetriu Radu, i-ar fi fost destul sprijin pentru a-i satisface o vanitate iluzorie lumească. A muncit cu gândul cinstit ca prin ostenele sale să-și plătească o datorie față de neamul de țărani din care s'a ridicat și pe care îl întâlnește acelaș pretulindenii. A scris pentru biserica sa cu a cărei nosturi și-a identificat viața dina anii tinereței și a râvnit ca prin scrisul său să fixeze trainic un stâlp de graniță românismului de Vest contra valului cutropitor stein.

Prepozitul prelat dr. Iacob Radu, sărbătoritul nostru de astăzi, atât prin preocupări, cât și prin felul său de gândire, este un om din vremuri bune. În locul sporovăelii iefline și a succeselor efemere cu reclamă americană a preferat tăcerea cu rezonanțe sufletești bogate a bibliotecilor. Și astăzi, când aducem omagii celor patruzeci de ani de străduințe culturale, o întrebare sfioasă se strecoară: Se vor găsi tineri în zilele noastre, cari să aibă curajul să-l urmeze ?!

Prof. Vasile Bolca.

Anno Quadragesimo Revertente

La poala de Vest a colinei *Mons Pincianus*, din *Piazza di Spagna* în *Roma*, două străzi divergente duc până la *Piazza del Popolo*, unde se mai văd murii vechi ai cetății, iar în față se zărește celebrul *Mons Sacer* cu istoria lui *Menenius Agripa*. Aceste două străzi sunt: una *Corso*-ul cu tot trecutul lui elegant și modern și cealaltă *Via del Babuino*, unde sub No. 149. se ridică Colegiul Grec, fondat de Marele Pontefice Gregorie XIII., colegiu având trecere la biserica greacă de alături peste un viaduct ridicat de asupra strădicioarei *Vicolo de Greci*.

Câte cuvinte atâtea amintiri epico-culturale din timpuri antecreștine și din era glorioasă a Bisericii Catolice.

În colegiul acesta aflau tot confortul boieresc, trăiau în atmosferă de înaltă spiritualitate, rând pe rând, nenumărați elevi români uniți cu începere dela S. Unire.

Dintre câte amintiri dulci ce mă năpădesc în legătură cu acest sfânt lăcaș, odinioară și al meu, nu vreau să evoc decât un moment sugestiv mai recent... de acum 40 ani: chirotonirea întru preot a Ilustrității Sale Dl Dr. Iacob Radu prepozitul capiflu-

lui nostru, și încă ceva... concertul dat cu acest prilej în onoarea lui și a unui alt neopresbiter, George Șuba, canonic în *Ungvar*.

Cu nepuse emoții sufletești răsfioase micul Albulum ce i-s'a oferit Ilustrității Sale de către conșcolarii cu acest prilej, care poartă titlul:

„*Le Due Rose. Trattenimento poetico, che gli alunni del Collegio Greco-Ruteno offrono ai novelli Sacerdoti D. G. Suba e D. G. Radu nel faustissimo dì 17 Aprile 1892., sacro al Risorgimento di G. Cristo*”

Albulum manuscris cu antete-uri și inițiale, grafico-artistic lucrate e împărțit în două părți. Partea Primă cuprinde scurta introducere în italienește adresată noilor preoți tratând sugestiv analogia dintre doi preoți nouchirotoniți.

Apoi urmează o poezie românească compusă de *Liciniu P. Popu*. Ca un document interesante de ortografie dibuitoare (cea evoluată și decretată de Academia Română nu pătrunsese încă până la noi, alumnii ardeleni etimologiști și refractari față de fonetism). Durerea autorului poeziei nu mai e în viață. Decedase în vrâsta cea mai frumoasă, încununat cu două Lauree, în față cu un viitor promișător, băiat frumos, adorabil, draguț, cum rar mai găsești... La repus boala nemiluitoare a... tuberculozei.

Dau aici strofă cea dintâiu și cea din urmă respectând anticitatea... ortografică:

„Se cântu și eu în versuri a voastră'ndestulare
Potere, demnitate, nu potu, neci îndrăsnescu.
Incununași cu cinsle Ve vedu, și cu mărire:
Atâta sciu, și erăși: vezânduve me uimescu.

Din tronu-i totudeauna Maria ve scutescă,
La senulu seu Ve strîngă ca fii ai sei iubiți:
Alui Isusu iubire'n lume se'floréscă
Prin voi; mulțime mare se fiă mântuiți”.

Urma o poezie italiană „*Fragranza della Rosa*”, tot pe tema inițială, compusă de neuitatul nostru profesor de litere latine și italienești, *Don Generoso de Filippis*, recitată de *N. Tavo'aro*, italo-greco. Din poezia scrisă în *Settenari*, dau aici ultima admirabilă strofă, paralel în original și traducere.

<i>E caleranno gli Angeli</i>	Și cobori-vor ingerii
<i>A quella dia fragranza</i>	La acel parfum divin
<i>D'amor rapiti e d'estasi</i>	De-amor răpiți și feerii,
<i>E fervida esultanza.</i>	De emoții sacre plini.
<i>E il dolce timiama</i>	Astfel tămăia mislică
<i>D'un cor che ferve ed ama</i>	A iubirii înflăcărate
<i>L'Eterno placherà.</i>	Pe Vesnicul va îmblânzi,

E de o incomparabilă frumsețe sugestivă poezia latină compusă tot de profesorul menționat cu titlul de *Rosa brevis, Eligidion* în distihe, rostită de *Epaminonda L. Lucaciu* „*tumeno della diocesi di Arme-*

¹⁾ Dr. Iacob Radu: Doi luceferi rătăcitori; în *Analele Academiei*, Sect. lit. S. III. I, 6 II. pag. 17.

nopoli", — fiul marelui nostru Auleluptător național.

„Prima vidi rosam rutili sub lumine solis,
Pandebat croceos ambitiosa sinus.

— — — — —
Aemula puniceae aurorae cum crinibus aurum
Induitur, terrasque et maria exhilarat.

— — — — —
Cesserat aethereas florum splendor in auras
Et sine odore rubus vix super ullus erat.

— — — — —
At vos floretis multo felicius ambo

Namque sacerdotum non periturus honor“ Etc.

În nici o limbă a lumii nu găsești muzică mai dulce decât ceace emană din poeziile latine. Amatorilor de frumuseți clasice ajung aceste crâmpene din poezia scurtă, dar de o clasicitate Ovidiană.

În partea întâiu mai sunt două poezii italienești: „*Le rose din tutti-i mesi*“ recitată de Michele Demciuk, ruteno di Leopoli și „*Rose e spine*“ recitată de An'onio Angheloff, „Bulgaro“.

Parlea a doua se începe cu o Odă italiană: *Le Le rose bianche*, recitată de Daniele Firza, ruteno, dioc. di Lugoșiu, actualul canonic, apoi urmează *Il Rosario* (Endecasillabi) recitată de Lazzaro Gosaloff, giorgiano (Caucaz).

La Rosa di Gerico (ottave) recitată de Nicola Konrad, ruteno di Leopoli și *Allegrezza della Chiesa nel trionfo del novello Sacerdote* (Terzine) recitată de mult regretatul coleg Liciniu P. Popu, ruteno della diocesi di Transilvania, incheie această șezătoare aranjată în onoarea II. Sale.

Concertul s'a început cu Imnul Papal executat de mica orchestră, în pauză s'a cântat Corul ocazional de P. Aldega, la sfârșit tot corul a executat *Cântecul gîntei latine*. Ne creșteam în spirit românesc și în afară de o bibliotecă românească mai aveam și pieze muzicale de ale noastre.

Alla zi, a doua a Paștelor, neuitatul canonic ragazan, *Don Nicola Can. Givanovich*, având reședință la biserică Ilirică din Roma, ne învitasă la locuința sa, unde bătrânul prieten al românilor ne servi o *rin-fresco* lucullian și a dat nouilor preoți o Elegie în latinește compusă de dânsul și tipărită tot de el cu o dedicație lapidară din celea mai clasice.

Așa eram noi în dulcea grădină a Europei în frumoasa Italie: camarazi buni, plini de idealism nefățării, dându-ne cele mai prețioase bunuri ale sufletului noastre într-o sărbătorirea unui coleg, fără vre-un gând doșnic.

Ilustritatea Sa poate privi cu mândrie la ziua de 17 Aprilie 1892, pe care darul preoției primit și dragostea colegilor atât de frumos manifestată, o ridicară la cea mai frumoasă zi a vieții sale. Mângăieri atât de spirituale nu va fi resimțit niciodată în trecutul său preoțesc de 40 ani, orice succese, ori câtă mărire îl va fi înconjurat, căci nevinovata dragoste a tinerilor colegi nu e egalată nici de fanfarele nici de osanalele ipocrite.

Să ne aibă în dragostea de atunci și pe viitor.
La mulți ani să trăiască!

Doi colegi

Prepozitul Dr. Iacob Radu

Capitulul nostru, în viața sa de 150 de ani a înregistrat multe evenimente, cari îi fac cinste.

După munca grea de organizare, a urmat o perioadă de fericită înflorire asupra evenimentelor culturale românești, când în vremea celor trei mari Blăjeni, acest Capitulul a devenit un adevărat focar, unde se concentrase și și de unde plecau inițiative de cea mai mare importanță.

Episcopii ieșiți din acest Capitulul s'au dovedit de mari înțelegători ai problemei culturale a neamului și, având posibilitate, au și lăsat atâtea așezăminte neperitoare.

Iar când a sosit vremea organizării economice a neamului, Capitulul nostru a luat parte, de multeori covârșitoare în această organizare, contribuind în măsura cea mai largă cu banii chivernisiți și cu priceperea membrilor săi.

Această dublă activitate a Capitulului: culturală și economică se sintetizează în modul cel-mai fericit în Prepozitul Dr. Iacob Radu.

Inzestrat cu o vastă cultură și cu o sîrguință ireducibilă, îndată după intrarea în Capitulul nostru, s'a apucat de organizarea vastei biblioteci diecezane, concentrându-și atențiunea mai ales asupra manuscriselor prețioase și rînd pe rînd a publicat o seamă de lucrări valoroase, cari au atras atențiunea recunoscătoare a forurilor celor mai competente în materie.

Catalogul scrierilor lui ne înfățișează o varietate de lucrări interesante: monografii, scrieri istorice, polemice, cari toate ni-l arată ca pe un bărbat desăvârșit, preot cu înalte pregătiri și român înflăcărat.

Dar el mai este și un excelent chivernisitor al averilor diecezeze.

Sub conducerea lui situațiunea fondurilor diecezane s'a consolidat în mare măsură și pe lângă toate marile cataclizme financiare din anii trecuți, pe lângă toată criza sălbatică din prezent, am putut înregistra aici o creștere simțitoare.

Acei cari am fost și suntem fericiți a lucra împreună cu acest erudit și înțelept bărbat, ne asociem din tot sufletul la bucuria praznicului de 40 de ani de preoție al acestui mare preot și-i dorim încă mulți ani de activitate rodnică pentru binele Bisericii și al neamului.

A. MAGHIAR,
canonic.

PARTEA OFICIALĂ

Nr. 1136/1932.

† Necrolog.

Cu durere comunicăm Ven. Cler diecezan, că preotul penzionar M. On. *Vasile Gheșe*, prolopop onorar și fost paroh în Vârșolt, în ziua de 10 Martie crt. a repaosat în Domnul în anul al 78-lea al vieții și al 52-lea al preoției sale.

Frățiile voastre pentru odihna sufletului adormitului în Domnul Frate veți aduce la Altarul Domnului sufragiile pii obicinuite.

În veci pomenirea lui!

Oradea, 2 Aprilie 1932.

Nr. 1200/1932.

† Necrolog.

Cu durere comunicăm Veneratului Cler Diecezan, că Reverendisimul *Vasile Pățașiu*, Archidiacon on., preot penzionar, fost paroh de *Hotoan* în ziua de 5 Aprilie crt. a repaosat în Domnul în anul al 88-lea al vieții și al 60-lea al preoției sale.

Frății Preoți pentru odihna sufletului adormitului în Domnul Frate vor aduce la Altarul Domnului sufragiile pii obicinuite.

În veci pomenirea lui!

Oradea, 11 Aprilie 1932.